Pudasjärven kaupungin lausunto Pohteen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämissuunnitelman luonnoksesta

Omaishoidon tuen alentaminen

Pudasjärven kaupunki suhtautuu kielteisesti järjestämissuunnitelmassa esitettyyn omaishoidon tuen palkkiotasojen alentamiseen nykyisestä 30 %:lla.

Omaishoito on yksi kustannustehokkaimmista ja inhimillisimmistä tavoista järjestää hoivaa ikääntyneille, vammaisille sekä pitkäaikaissairaille henkilöille. Omaishoitajien tekemä työ korvaa merkittävän määrän ympärivuorokautisen palveluasumisen, kotihoidon ja muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta. Tämän vuoksi omaishoidon houkuttelevuuden heikentäminen voi johtaa tilanteeseen, jossa palvelutarve siirtyy raskaampiin ja julkiselle sektorille huomattavasti kalliimpiin palvelumuotoihin.

Pudasjärven kaltaisessa laajalla maantieteellisellä alueella sijaitsevassa kunnassa omaishoidon merkitys korostuu erityisesti pitkien välimatkojen ja hajautuneen asutuksen vuoksi. Monen hoidettavan mahdollisuus asua omassa kodissaan perustuu käytännössä omaishoitajien antamaan päivittäiseen tukeen. Mikäli omaishoidon tuen tasoa heikennetään, vaarana on omaishoitajien jaksamisen heikkeneminen sekä omaishoitajuudesta luopumisen lisääntyminen.

Esitetyn muutoksen vaikutuksia tulee arvioida myös alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Ikääntyvän väestön osuus on Pudasjärvellä keskimääräistä suurempi, minkä vuoksi omaishoidon merkitys palvelujärjestelmän osana on erityisen suuri. Omaishoidon tuen alentaminen kohdistuisi suhteellisesti voimakkaammin sellaisiin kuntiin, joissa väestö ikääntyy nopeasti ja joissa palveluiden saavutettavuus on jo lähtökohtaisesti haastavampaa.

Pudasjärven kaupunki katsoo, että omaishoidon tukea tulee kehittää osana ennaltaehkäisevää ja kustannusvaikuttavaa palvelurakennetta eikä heikentää sen edellytyksiä. Päätöksen välittömien säästövaikutusten lisäksi tulisi arvioida pitkän aikavälin vaikutukset palveluasumisen, kotihoidon sekä erikoissairaanhoidon kustannuksiin. On mahdollista, että omaishoidon tuen alentamisesta syntyvät säästöt jäävät lyhytaikaisiksi ja kokonaisvaikutus hyvinvointialueen talouteen muodostuu negatiiviseksi.

Edellä esitetyillä perusteilla *Pudasjärven kaupunki esittää, että järjestämissuunnitelmasta poistetaan omaishoidon tuen palkkioiden alentaminen tai että muutoksen vaikutuksista laaditaan perusteellinen taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen vaikutusarvio ennen päätöksentekoa. Säästötoimen poistaminen esitetään rahoitettavaksi erikoissairaanhoidon tehostamisella ja uuden yliopistosairaalan tehokkuuden tuomilla kustannussäästöillä.*

Vammaispalvelujen asumispalveluiden sijoittuminen asiakkaan kotikuntaan

Pudasjärven kaupunki katsoo, että vammaispalvelujen asumispalveluiden järjestämisen lähtökohtana tulee olla asiakkaan mahdollisuus asua omassa kotikunnassaan tai mahdollisimman lähellä omaa kotikuntaansa. Järjestämissuunnitelmassa tulee nykyistä vahvemmin korostaa lähipalveluperiaatetta ja asiakkaan oikeutta ylläpitää olemassa olevia sosiaalisia suhteitaan, osallisuuttaan ja yhteyttään omaan elinympäristöönsä.

Vammaisen henkilön hyvinvointi, turvallisuuden tunne ja elämänlaatu rakentuvat usein pitkäaikaisten ihmissuhteiden, tutun ympäristön sekä paikallisen yhteisön varaan. Asumispalveluyksikön sijoittaminen kauas kotipaikkakunnalta voi heikentää yhteydenpitoa läheisiin, vähentää osallistumismahdollisuuksia sekä lisätä sekä asiakkaan että hänen omaistensa kuormitusta. Erityisesti pitkien etäisyyksien Pohjois-Pohjanmaalla matkustaminen voi muodostua merkittäväksi esteeksi säännölliselle yhteydenpidolle.

Pudasjärven näkökulmasta palvelujen keskittäminen suuriin aluekeskuksiin voi johtaa tilanteeseen, jossa asiakkaat joutuvat muuttamaan pois omasta kotikunnastaan vastoin omia toiveitaan tai ilman, että kaikkia paikallisia vaihtoehtoja on aidosti selvitetty. Tämä heikentää asiakkaiden yhdenvertaisuutta verrattuna niihin henkilöihin, joiden asumispalvelut voidaan järjestää lähellä nykyistä asuinpaikkaa.

Asumispalvelujen järjestämisessä tulee huomioida myös kuntien elinvoimaan liittyvät näkökohdat. Mahdollisuus asua omassa kotikunnassa tukee osallisuutta paikalliseen yhteisöön ja ylläpitää kunnan monimuotoisuutta. Samalla se vahvistaa yhteistyötä kunnan, hyvinvointialueen, omaisten, järjestöjen ja muiden toimijoiden välillä.

Pudasjärven kaupunki esittää, että järjestämissuunnitelmaan kirjataan tavoitteeksi vammaispalvelujen asumispalveluiden järjestäminen ensisijaisesti asiakkaan kotikunnassa tai mahdollisimman lähellä sitä, mikäli se on asiakkaan palvelutarpeen, turvallisuuden ja edun näkökulmasta mahdollista. Mahdollisista poikkeamisista tulisi tehdä yksilöllinen arviointi asiakkaan etu ensisijaisesti huomioiden.

Lapsiperheiden kotipalvelun maksuttomuus ja palvelun riittävä saatavuus

Pudasjärven kaupunki kannattaa lapsiperheiden kotipalvelun muuttamista maksuttomaksi koko hyvinvointialueella. Mikäli palvelusta saatava maksukertymä on kokonaisuuden kannalta vähäinen, ei maksujen perimisestä saavutettava taloudellinen hyöty ole suhteessa niihin hyvinvointi- ja ennaltaehkäisyhyötyihin, joita matalan kynnyksen palvelujen käytöllä voidaan saavuttaa.

Lapsiperheiden kotipalvelun tarkoituksena on tukea perheitä tilanteissa, joissa kuormitus on tilapäisesti kasvanut esimerkiksi vanhemman sairastumisen, uupumuksen, elämäntilanteen muutosten tai muiden arjen haasteiden vuoksi. Palvelun saavutettavuuden parantaminen voi vähentää raskaampien lastensuojelun, perhetyön tai muiden korjaavien palveluiden tarvetta myöhemmässä vaiheessa.

Pudasjärven kaltaisessa kunnassa palveluiden saavutettavuuteen vaikuttavat myös pitkät välimatkat ja palveluiden saatavuushaasteet. Mahdollinen asiakasmaksu voi muodostaa kynnyksen palveluun hakeutumiselle erityisesti niissä perheissä, joissa taloudellinen tilanne on tiukka tai joissa avun tarve havaitaan vasta varhaisessa vaiheessa. Maksuttomuus tukisi palvelujen yhdenvertaista saatavuutta koko hyvinvointialueella.

Kaupunki korostaa kuitenkin, että maksuttomuus ei yksinään riitä tavoitteiden saavuttamiseen. Samanaikaisesti on huolehdittava palvelun riittävästä resursoinnista, henkilöstön saatavuudesta sekä palvelun alueellisesta kattavuudesta. Mikäli maksuttomuus lisää palvelun kysyntää, tulee hyvinvointialueen varmistaa, ettei seurauksena ole palvelun saatavuuden heikentyminen tai kohtuuttomien odotusaikojen syntyminen.

Pudasjärven kaupunki esittää, että järjestämissuunnitelmaan sisällytetään linjaus lapsiperheiden kotipalvelun maksuttomuudesta sekä samalla sitoudutaan turvaamaan palvelun riittävä saatavuus,

saavutettavuus ja resurssit koko hyvinvointialueella. Näin voidaan vahvistaa ennaltaehkäisevää palvelurakennetta, tukea lapsiperheiden arjessa selviytymistä sekä ehkäistä raskaampien ja kalliimpien palveluiden tarvetta myöhemmässä vaiheessa.

Pudasjärven kaupunginhallitus 22.9.2026
Lausunto Pohteen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämissuunnitelman luonnoksesta.